

جایگاه عقل در روش‌شناسی تفسیری^۱

حسین علوی مهر^۲

چکیده

عقل، یکی از منابع استنباط است و در کنار دو منبع دیگر کتاب و سنت است. اولین نقطه راجع به جایگاه عقل، در دین است. دین ما به عقل، اهتمام خاصی دارد و هم آیات و هم روایات، بحث‌های زیادی را در رابطه با عقل مطرح کرده‌اند و بدون شک در روایات ما روشن و گویا، جایگاه عقل را مطرح کرده‌اند.

در رابطه عقل و دین دو نوع رابطه وجود دارد:

یک رابطه که دین و عقل در بسیاری از امور با هم موافقتند و توازن دارند؛ مباحثی چون عدالت، حرمت ظلم، دانش‌اندوزی، احترام به والدین و بزرگترها، انفاق، کمک و احسان به دیگران، بهداشت، آموزه‌هایی هستند که عقل و دین با هم موافقتند و توازن دارند، بخش دیگری تفوقی است، یعنی بخشی از دین نسبت به عقل تفوق دارد؛ یعنی در آنجا برای عقل جایگاهی نبوده و برای ورود عقل در آن حوزه، میدانی نیست یا اگر باشد، رگه‌های خاصی دارد که در عقول عمومی مشاهده نمی‌کنیم. این مقاله متکی بر این است که اگر عقل هم بخواهد مبحثی را مطرح کند، در حد حوزه‌های دینی و گزارش‌های بسیار جزئی است و می‌تواند کارکردهای زیر را در تفسیر داشته باشد:

۱. رفع تعارض ظاهری بین آیات؛

۲. تدبیر و دستیابی به مفاهیم جدید.

هرچند در بحث ملازمات، کارهای اندکی انجام شده و مباحث جدیدی قابل استخراج است.

کلیدواژگان: تفسیر، قرآن، روش‌شناسی، عقل، روش تفسیر.

---

^۱. برگرفته از ارائه استاد در روز کنفرانس.

^۲. عضو هیئت علمی جامعه المصطفی.